

Angel Journey : เส้นทางนางฟ้าชุมชน

โดย : นวมน จันทร์กลิ่น^{1*} ติเรก หมานมานะ² และพิมพ์ภัส ลิลพัฒน์โกศล³

เกริ่นนำ

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานี ตั้งปณิธานที่จะมุ่งมั่นทำภารกิจหลักของ มหาวิทยาลัย ให้สัมฤทธิ์ผลและตามรอยเบื้องยุคลบาทของสมเด็จพระมหิตลาธิเบศรยอดยเดชวโรกาส ดังพระราชดำรัสของที่ว่า “ขอให้ถือประโยชน์ส่วนตัวเป็นที่สอง ประโยชน์ของเพื่อนมนุษย์เป็นกิจที่หนึ่ง” และนอกจากนั้นยังมีภารกิจในการช่วยเหลือ ดูแลสังคม ซึ่งมีมหาวิทยาลัย ได้ดำเนินการตามปณิธานนี้มา โดยตลอด ส่วนประเด็นการดำเนินการนั้น นอกจากจะดำเนินการเองโดยตรงแล้ว มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานี ยังมีนโยบายในการส่งเสริมบุคคล กลุ่มบุคคล ที่มีการดำเนินการเพื่อประโยชน์เพื่อนมนุษย์ อีกด้วย (คณะทำงานโครงการนางฟ้าชุมชน, 2561)

โครงการ “นางฟ้าชุมชน” จัดขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ คือ 1) ใช้องค์ความรู้งานวิจัยหรือนวัตกรรมของบุคลากรมหาวิทยาลัย ที่จะสนับสนุนภารกิจในการช่วยเหลือ ดูแลสังคมซึ่งมีกลุ่มจิตอาสา หรืออาสาสมัครดูแลอยู่เป็นเบื้องต้นแล้ว และ 2) ส่งเสริมการดำเนินการช่วยเหลือ ดูแลสังคมของกลุ่มจิตอาสา หรืออาสาสมัคร ซึ่งจะเป็นการต่อยอดสร้างภาคีเครือข่ายการถือประโยชน์เพื่อนมนุษย์เป็นกิจที่หนึ่ง และ 3) เพื่อส่งเสริมการเข้าถึงนวัตกรรม ยางที่ใช้ในการแพทย์ที่มีส่วนผสมของยางพาราที่มีคุณภาพดี ราคาเหมาะสม และสามารถผลิตได้เองในประเทศไทย (คณะทำงานโครงการนางฟ้าชุมชน, 2561)

¹ อาจารย์ สาขาภาษาและวรรณคดีไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

³ พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ตำบลท่ากำชำ อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานี

ก้าวแรก : ปฐมบทแห่งนางฟ้า

เมื่อปี พ.ศ. 2558 พิมพ์ภัทส ลิขิตพัฒนโกศล พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ โรงพยาบาลเทพา (ตำแหน่ง ณ เวลานั้น) แกนนำกลุ่มพยาบาลอาสา ซึ่งรับผิดชอบโดยตรงเกี่ยวกับงานที่ห้องคลอด และคลินิกครรภ์เสี่ยง ได้เป็นตัวตั้งตัวตีในการรวมกลุ่มกันของกลุ่มพยาบาลอาสาของโรงพยาบาล และจิตอาสาในชุมชน ในการที่จะดูแลชุมชนภายใต้แนวความคิดชุมชนไม่ทอดทิ้งกัน “การรวมตัวกันในครั้งนั้นจะเป็นการดูแลในทุกด้านไม่ว่าจะเป็นด้านสิ่งแวดล้อม ด้านอาชีพแก้ปัญหาเรื่องปากท้องของคนในชุมชน รวมทั้งด้านสุขภาพ ชาวบ้านจึงเรียกพวกเราว่า คุณหมอนางฟ้า หรือนางฟ้าชุมชน” พิมพ์ภัทสกล่าว

จนมาถึงกลางปี พ.ศ. 2559 กลุ่มพยาบาลอาสาได้พบกับผู้ป่วยคนหนึ่ง คือ อิมรอน มูซอ ชายวัย 38 ปี พิมพ์ภัทส เล่าว่า “อิมรอนประสบอุบัติเหตุตกต้นไม้ จนทำให้เป็นอัมพาตพ่อนล่าง นอนติดเตียงมาประมาณ 3 ปี ภรรยาและลูกจากไปเพราะทนความลำบากไม่ไหว ทำให้เขาจึงต้องไปอาศัยอยู่กับแม่และพ่อเลี้ยง”

“อิมรอน มีแผลกดทับขนาดใหญ่มากคลุมพื้นที่บริเวณก้น ก้นขา และสะโพกถึงกระดูก เวลาทำแผลมักจะมีเศษกระดูกหลุดออกมาด้วย เขาไม่รู้สึกรำคาญเพราะพ่อนล่างไร้ความรู้สึก ต้องใส่สายสวนปัสสาวะ ตอนพบอิมรอนครั้งแรกเขาอยู่ในห้องเล็ก ๆ ที่อากาศไม่ค่อยถ่ายเททำให้มีกลิ่นอับจากแผลตลบไปทั่วห้อง เขาเล่าให้ฟังว่าบางครั้งมีมดจำนวนมากเข้ามาในห้องเพราะได้กลิ่นแผล เขาแค่ทำได้เพียงใช้ใบกอนฉีดยาเพื่อให้มดตายและกวาดมดที่ตายออกไปจากบริเวณที่เขาอยู่ หลายครั้งที่เขาเกิดอารมณ์ท้อแท้อยากฆ่าตัวตายเพราะน้อยใจกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และความเจ็บป่วยที่ไม่มีวันรักษาให้หายได้ แต่เมื่อนึกถึงพระเจ้า เขาก็ลืมเลืกราคาอยากฆ่าตัวตายและน้อมรับในบททดสอบ ดิฉันกับทีมงานพูดคุยให้กำลังใจ

และบอกกับเขาว่าเราจะหาทางช่วยเขาให้ได้มากที่สุด แต่เราต้องร่วมมือกัน เขาก็ต้องสู้ไปด้วยกันกับทีม เป็นครั้งแรกเราได้เห็นรอยยิ้ม แห่งความหวังของอิมรอน”

“หลังจากนั้น เรื่องราวของอิมรอนก็ได้ถูกนำไปปรึกษากับเพื่อนรักของดิฉัน ผศ.ดร.ชิตีไชยยะห์ สายวารี ซึ่งทำงานอยู่คณะวิทยาศาสตร์เทคโนโลยียางและโพลิเมอร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เพื่อหาอุปกรณ์บางอย่างที่จะมาช่วยให้แผลกดทับขนาดใหญ่ของอิมรอนดีขึ้น ดร.ชิตีไชยยะห์ เล่าว่ามีอาจารย์ท่านหนึ่งเป็นผู้ผลิตนวัตกรรมแผ่นเจลเพื่อป้องกันแผลกดทับให้กับคณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เพื่อใช้ในห้องผ่าตัดของโรงพยาบาลสงขลานครินทร์ซึ่งคิดว่าน่าจะพอช่วยให้แผลกดทับที่มีขนาดใหญ่ขึ้นดีขึ้นได้”

“จากนั้นดิฉันก็ได้พบกับ ผศ.ดร.ณัฐพงศ์ นิธิอุทัย นวัตกรรมผู้ผลิตแผ่นเจล ดิฉันจึงได้หารือเพื่อขอซื้อแผ่นเจลนวัตกรรมนั้นเพื่อนำไปใช้ในต่อนั้นราคาที่ท่านอาจารย์ติดต่อซื้อให้คือ 7,500 บาทท่านบอกว่าท่านเป็นเพียงผู้ผลิตแต่ไม่ใช่ผู้จำหน่ายแต่สามารถที่จะประสานซื้อให้ได้ ในตอนนั้นกลุ่มจิตอาสาที่รวมตัวกันไม่มีเงินทุน แต่เราก็ระดมทุนขอรับบริจาคทั้งจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ไม่ว่าจะเป็นชมรมกำนัน

ภาพ 1 แผ่นเจลเพื่อป้องกันแผลกดทับ
ที่มา : นางฟ้าชุมชน (2566, 28 มีนาคม)

ภาพ 2 ผศ.ดร.ณัฐพงศ์ นิธิอุทัย นวัตกรรมผู้ผลิตแผ่นเจล เพื่อป้องกันแผลกดทับ มอบแผ่นเจลให้โรงพยาบาลเทพา
ที่มา : เลขา เกลี้ยงเกลา (2560)

ภาพ 3 อิมรอน มูซอ ป่วยติดเตียง จากสาเหตุ การตกต้นไม้จนกระดูกสันหลังหัก ร่างกายท่อนล่าง ไร้ความรู้สึก แผลลึกและใหญ่มาก พักฟื้นและไปกลับ โรงพยาบาลมานานกว่า 3 ปี หลังใช้แผ่นเจล ทำให้อาการดีขึ้น*
ที่มา : ผู้เขียน

ผู้ใหญ่บ้าน นิคมสร้างตนเองเทพา และคนอื่น ๆ ที่มีจิตอยากช่วยเหลือ เมื่อได้เงินครบ 7,500 บาทก็นำมาซื้อแผ่นเจลนวัตกรรมไปให้อิมรอนได้ใช้”

“เนื่องจากแผลของอิมรอนมีขนาดใหญ่ ดิ้นจึงแนะนำให้อิมรอนใช้แผ่นเจลนวัตกรรมวาง ทั้งเวลานอนและเวลานั่ง หรือแม้กระทั่งเวลานอนตะแคงก็ให้เลื่อนแผ่นเจลนวัตกรรมนั้นมาไว้ให้อยู่ตรงกลางแผล

แนะนำให้เขาทำตามปกติและพลิกตะแคงตัวบ่อย ๆ พร้อมทั้งออกกำลังกายให้แขนแข็งแรง ทั้งนี้เพื่อที่จะสามารถยกตัวเคลื่อนย้ายตัวเองได้ เวลาผ่านไป 5 เดือนหลังจากใช้แผ่นเจลนวัตกรรมรอง ปรากฏว่าบริเวณที่เป็นแผลตลอดมาของอิมรอนนั้นดีขึ้น มีขนาดที่เล็กลงและดีขึ้น จากเดิมที่มีจำนวน 5 แผล เหลือเพียง 3 แผล จากขนาดที่ใหญ่เท่าฝ่ามือ กลับเหลือเท่าแก้วกาแฟ เมื่อเวลาผ่านไป 9 เดือนแผลมีขนาดเล็กลงและดีขึ้นมากเห็นได้อย่างชัดเจน รวมไปถึงคุณภาพชีวิตของอิมรอนก็ดีขึ้นมาก เขามีหน้าที่ที่สดใสไม่หมองคล้ำ ไม่มีกลิ่นอับของแผล อิมรอนบอกว่า แผ่นเจลนวัตกรรมช่วยให้เขามีชีวิตที่ดีขึ้น สามารถระมัดระวังได้ ต่างจากตอนที่อยู่บนเบาะลมที่เขาไม่สามารถระมัดระวังได้เนื่องจากจะมีการยุบตัวทำให้เขาไม่สามารถทรงตัวได้ หรือในขณะอาบน้ำ เขาก็สามารถนำแผ่นเจลนวัตกรรมไปรองและนั่งอาบได้ สามารถทำกิจวัตรประจำวันได้ด้วยตัวเอง และที่สำคัญที่สุดสามารถนั่งรถเข็นออกไปชมอากาศสดชื่นบริเวณรอบบ้านได้”

ก้าวที่สอง : บนเส้นทางความร่วมมือ

เมื่อประสบความสำเร็จในกรณีของอิมรอน พิมพลภัสมองเห็นความหวังมากขึ้นว่าผู้ป่วยติดเตียงคนอื่น ๆ ในความดูแลของกลุ่มพยาบาลอาสา น่าจะได้รับการดูแลเช่นเดียวกัน แต่เนื่องจากเจลนวัตกรรมมีราคาค่อนข้างสูงและเขาก็ไม่สามารถขอรับบริจาคได้อีก เขาก็ได้เข้าปรึกษากับ ผศ.ดร.ณัฐพงศ์ นิธิอุทัย และ ผศ.ดร.ชิตีไชยดิษฐ์ สายวารี อีกครั้ง ซึ่งทั้งสองท่านมีความเห็นว่า สมควรที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี จะเข้าไปเป็นองค์กรหลักในการระดมความร่วมมือจากภาคีต่าง ๆ ในการร่วมกันดูแล

* ภาพ 3 ได้รับความยินยอมจากบุคคลใน นายอิมรอน มูซอ แล้ว เพื่อเป็นแรงบันดาลใจและเป็นประโยชน์ต่อการศึกษา

ช่วยเหลือผู้ป่วยที่มีอยู่อีกเป็นจำนวนมาก

ในการนี้ จึงมีการติดต่อเพื่อเข้าเรียนปริกษารศ.อัมจิต เลิศพงษ์สมบัติ รองอธิการบดีวิทยาเขตปัตตานี ณ เวลานั้น และได้รับความเห็นชอบให้ดำเนินการโครงการในชื่อ โครงการ PSU4SE นางฟ้าชุมชน ซึ่งคำว่า PSU นั้นย่อมาจากคำว่า Prince of Songkla University ชื่อภาษาอังกฤษของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ส่วน 4SE นั้นมาจากคำว่า for social engagement ซึ่งหมายถึงการมีส่วนร่วมทางสังคม ดังนั้นโครงการ PSU4SE นางฟ้าชุมชน จึงเปรียบเสมือนการที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานีได้แสดงเจตจำนงในการที่จะมีส่วนร่วมในการดูแลผู้ป่วยผลกดทับโดยใช้องค์ความรู้ ของคณาจารย์ ที่จะสนับสนุนภารกิจในการช่วยเหลือ ดูแลสังคม คือการผลิตแผ่นเจลจากสารพอลิเมอร์ที่มีคุณสมบัติในการกระจายแรงกดทับซึ่งเป็นสาเหตุหลักในการทำให้ผู้ป่วยติดเตียงเกิดผลกดทับได้ เจลนวัตกรรมการนี้ด้านนอกเคลือบด้วยยางพาราจริง เท่าที่ทราบเคยมีอุปกรณ์การแพทย์ในลักษณะเช่นนี้ที่ต่างประเทศ มีการนำเข้ามาใช้ในห้องผ่าตัดของโรงพยาบาล แต่ภาควิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและพอลิเมอร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ได้พัฒนาขึ้นโดยมีสูตรและวิธีการเฉพาะ จึงทำให้มีราคาถูกลงและสามารถนำมาใช้เป็นอุปกรณ์ในการลดความเสี่ยงในการเกิดผลกดทับได้ โดยเรียกอุปกรณ์นี้ว่าเจลนวัตกรรมการ โดยโครงการ PSU4SE นางฟ้าชุมชนจะมีการส่งมอบเจล นวัตกรรมการนี้สู่ผู้ป่วยผ่านกลุ่มพยาบาลอาสาของแต่ละชุมชนซึ่งมีการทำงานกันอยู่แล้ว

การดำเนินการโครงการ PSU4SE นางฟ้าชุมชน เริ่มต้นด้วยการแต่งตั้งคณะกรรมการจิตอาสาจากหลากหลายคณะในวิทยาเขตปัตตานี ไม่ว่าจะเป็นอาจารย์จากคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ที่มี

หน้าที่โดยตรงในการผลิตเจลนวัตกรรมการ อาจารย์จากคณะพยาบาลศาสตร์ วิทยาเขตปัตตานี ที่มีหน้าที่ในการพิจารณาเคสที่จะส่งมอบเจลนวัตกรรมการเพื่อช่วยเหลือ อาจารย์จากคณะวิทยาการสื่อสาร ที่มีหน้าที่ในการวางแผนการสื่อสารเพื่อให้ทางโรงพยาบาลได้ทราบเพื่อส่งเคสเข้าไปรับการพิจารณาหรือสื่อสารเพื่อให้ประชาคมทราบเพื่อสนับสนุนการดำเนินการโครงการ และอาจารย์จากคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ที่มีหน้าที่ในการประสานงานต่าง ๆ และมีหน้าที่หลักในการระดมทุน นอกจากนั้นยังมีความร่วมมือกับหมอและพยาบาลจิตอาสาจากโรงพยาบาลต่าง ๆ

เนื่องจากเป็นโครงการจิตอาสา ดังนั้นงบประมาณในการดำเนินการจึงมาจากการบริจาคโดยผู้มีจิตอันเป็นกุศล ซึ่งเป้าหมายหลักคือ กลุ่มศิษย์เก่าของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี นอกจากนั้นการเผยแพร่แนวความคิดและผลการดำเนินโครงการในเพจ นางฟ้าชุมชน ก็เป็นการประชาสัมพันธ์ให้สังคมได้ทราบและร่วมบริจาคจึงทำให้มีงบประมาณในการดำเนินโครงการ

โครงการฯ เริ่มดำเนินการระยะแรก ระหว่างปี พ.ศ. 2561-2562 ซึ่งเป็นโอกาสที่มหาวิทยาลัยครบรอบการก่อตั้ง 50 ปี จึงได้มีการส่งมอบเจลนวัตกรรมการจำนวน 160 แผ่นให้แก่โรงพยาบาล 16 โรงใน 6 จังหวัด ปี พ.ศ. 2565 ดำเนินการเนื่องในวโรกาสครบ 90 พรรษาของสมเด็จพระบรมราชชนนี พระพันปีหลวง จึงได้มีการส่งมอบเจลนวัตกรรมการจำนวน 72 แผ่นให้แก่โรงพยาบาล 11 โรงใน 5 จังหวัด ส่วนปี พ.ศ. 2566 ซึ่งเป็นปีที่มหาวิทยาลัยครบรอบการก่อตั้ง 55 ปี จึงได้มีการส่งมอบเจลนวัตกรรมการจำนวน 50 แผ่นให้แก่โรงพยาบาล 12 โรงใน 6 จังหวัด นอกจากนั้นก็เป็น การส่งมอบตามการร้องขอจากกลุ่มนางฟ้าชุมชนในจังหวัดต่าง ๆ หรือตามข้อมูลที่

คณะกรรมการดำเนินโครงการได้รับ ซึ่งไม่เพียงแต่เป็นการดูแลผู้ป่วยในจังหวัดต่าง ๆ ของภาคใต้เท่านั้น กลุ่มนางฟ้าชุมชนหรือโรงพยาบาลต่าง ๆ ที่ทราบวัตถุประสงค์และการทำงานของโครงการนี้ก็ได้ติดต่อเพื่อขอรับความช่วยเหลือ โดยโครงการได้มีการส่งมอบเจลนัตกรรมประมาณ 1,000 แผ่นให้แก่โรงพยาบาล/โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพกว่า 30 แห่ง (ไม่นับรวมรายย่อยที่ติดต่อในระดับบุคคล) ครอบคลุม 18 จังหวัดในประเทศไทย

จากกระบวนการดำเนินการข้างต้นจะเห็นได้ว่าเป็นการประสานความร่วมมือในทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานราชการ อันได้แก่ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานีอันเป็นองค์กร รวมไปถึงโรงพยาบาล โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ หรือการรวมตัวกันของกลุ่มจิตอาสา ซึ่งเป็นกลไกที่สำคัญในการทำให้โครงการนี้ดำเนินต่อเนื่องมาได้จนปัจจุบัน

ก้าวที่ 3 : บทบาทการทำงาน

นางจินตา เกียรติศักดิ์โสภณ อดีตหัวหน้าพยาบาลเชี่ยวชาญ รองผู้อำนวยการฝ่ายการพยาบาล โรงพยาบาลปัตตานี อธิบายว่า “ผู้ป่วยติดเตียง ผู้ป่วยที่มีข้อจำกัดด้านการเคลื่อนไหว เป็นกลุ่มผู้ป่วยที่มีความเสี่ยงต่อการเกิดแผลกดทับ ที่มีผลกระทบต่องานทั้งร่างกายจิตใจอารมณ์สังคมของผู้ป่วย ผู้ดูแลญาติ และครอบครัว ความทุกข์ทรมานเจ็บปวดนี้ทำให้ผู้ป่วยมีภาวะที่ต้องพึ่งพิง ลดความมีคุณค่าในตนเอง สัมพันธภาพ ระหว่างผู้ดูแล ญาติ และครอบครัวอาจเป็นไปในทางลบ เนื่องจากภาวะเครียดในการดูแลขาดรายได้ ค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษาค่อนข้างสูง ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้ป่วย ผู้ดูแล ญาติ และครอบครัว หากเกิดแผลกดทับแทรกซ้อนขึ้น ย่อมทำให้ภาวะปัญหาดังกล่าวเพิ่มมากขึ้นและหากแผล

ลุกลามมากขึ้นอาจเกิดการติดเชื้อ ในร่างกายอาจเสียชีวิตได้”

“การป้องกันไม่ให้เกิดแผลกดทับเป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพที่สุดที่จะช่วยแก้ปัญหาข้างต้น การใช้แผ่นเจลนัตกรรมป้องกันแผลกดทับกับผู้ป่วยที่มีภาวะเสี่ยงต่อการเกิดแผลกดทับ ร่วมกับการดูแลของพยาบาลสำหรับผู้ป่วยในโรงพยาบาล การดูแลของผู้ดูแลและญาติสำหรับผู้ป่วยในชุมชนนั้น จากการสังเกตพบว่าการเกิดแผลกดทับจะลดลงอย่างมีนัยยะสำคัญ อาจเนื่องจากการเป็นกรดแรงกดทับ แรงเฉือน จากวัสดุเจลที่มีความอ่อนนุ่ม และความหนาแน่น ความยืดหยุ่น ที่เหมาะสม ลดการอับชื้นของผิวหนัง ส่งผลให้ผิวหนังเนื้อเยื่อไม่ถูกทำลายเป็นแผลเกิดการติดเชื้อลุกลาม ที่สำคัญคือกำลังใจของผู้ป่วย ผู้ดูแล และญาติ ครอบครัวที่ได้รับความเห็นใจ ความเอาใจใส่จากโครงการ ทำให้มีกำลังใจในการดูแลตนเองของผู้ป่วยเองและการดูแลของผู้ดูแลและญาติ”

นายแพทย์สุวัฒน์ วิริยพงษ์สุกิจ ผู้อำนวยการโรงพยาบาลสมเด็จพระบรมราชินีนาถ ณ อำเภอ นาทวี จังหวัดสงขลา กล่าวต่อไปว่า “เครือข่ายสุขภาพอำเภอนาทวีได้รับการสนับสนุนเจลป้องกันแผลกดทับจากโครงการนางฟ้าชุมชน โดยได้สำรวจความต้องการและมอบให้ จนท. รพ.สต. จำนวน 17 แห่ง รวมทั้งให้ทีมเยี่ยมบ้านของโรงพยาบาลไปกระจายให้กับผู้ป่วยทั้งอำเภอนาทวี ผลตอบรับและประสิทธิภาพดีมาก สามารถลดการเกิดแผลกดทับ การดูแลความสะดวกของแผลได้สะดวกขึ้น ปัจจุบันยังคงใช้อยู่ในพื้นที่ผลัดเปลี่ยนกันใช้ และมีระบบสำรองบางส่วนอยู่ที่โรงพยาบาล ได้รับคำชื่นชมจากผู้ดูแลและจิตอาสาเป็นอย่างมาก เพราะสามารถพกพาได้สะดวก ลดภาระพยาบาลเยี่ยมบ้าน เพราะสามารถใช้ telemed ในการดูแลแทนได้” คุณสุคนธ์ เพชรจินดา พยาบาลกลุ่มเยี่ยมบ้าน โรงพยาบาลสมเด็จพระบรมราชินีนาถ

ณ อำเภอนาทวี กล่าวเสริมว่า “ คนไข้ที่ใช้วีลแชร์ จะชอบมาก เพราะสะดวกในการเคลื่อนย้าย สังเกตดู แผลจะหายเร็ว สมานได้ดี แต่อยากจะให้แผ่นเจลใหญ่กว่านี้ ให้เท่ากับขนาดของเบาะวีลแชร์เลยก็จะดีมาก”

แม้ว่าโครงการนางฟ้าชุมชนนี้จะได้รับการตอบรับที่ดี แต่โครงการฯ ก็มีการทบทวนการดำเนินการอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้โครงการฯ มีประสิทธิภาพสูงสุดและตอบโจทย์ได้อย่างเป็นปัจจุบัน นอกจากจะมีการประชุมคณะกรรมการแล้ว ยังมีช่องทางอื่น ๆ เช่น เพจนางฟ้าชุมชน และไลน์กลุ่มหมอ พยาบาลโรงพยาบาลที่เคยเข้าร่วมโครงการ ในการสะท้อนข้อมูลย้อนกลับอีกด้วย ข้อเสนอแนะหรือข้อแนะนำต่าง ๆ จะถูกนำมาประมวลเพื่อพัฒนาโครงการ ทั้งด้านการดำเนินการและด้านการผลิตภัณฑ์

และนี่คือข้อสรุปข้อจำกัดของการใช้แผ่นเจลนวัตกรรมสำหรับผู้ป่วยแผลกดทับจากข้อมูลย้อนกลับของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

“สามารถใช้ได้ง่ายโดยการนำแผ่นเจลนวัตกรรมไปรองบนที่นอนทั่วไปของผู้ป่วยแผลกดทับ โดยวางตรงตำแหน่งที่เป็นแผลกดทับ ซึ่งส่วนใหญ่จะอยู่บริเวณก้นกบ แผ่นหลัง สะโพก สันเท้า และจุดสัมผัสของร่างกายกับพื้นผิวที่นอน โดยเฉพาะบริเวณที่มีปุ่มกระดูก แผ่นเจลยางนวัตกรรมมีขนาดเล็กประมาณกระดาษ A4 จึงสามารถเคลื่อนย้ายได้ง่าย ผู้ป่วยสามารถใช้รองแผ่นขณะนอน นั่ง บนที่นอนหรือเตียงผู้ป่วย หรือแม้แต่ขณะทำกิจกรรมประจำวันอื่น ๆ เช่น การนั่งรถเข็น การนั่งบนรถยนต์ หรือการนอนบนรถรับ-ส่งผู้ป่วย เป็นต้น เจลนวัตกรรมเหมาะสำหรับผู้ป่วยมีแผลกดทับ 1-2 แผล แต่กรณีผู้ป่วยมีแผลกดทับตั้งแต่ 3 แผลขึ้นไปขนาดของแผ่นเจลยางจึงกลายเป็นข้อจำกัด”

“

งานดูแลแผลอาจ
เป็นหน้าที่ของคุณหมอ
และพยาบาล แต่การแบ่งปัน
“คุณภาพชีวิต” ที่ดีขึ้น
ไม่มีขอบเขตวิชาชีพมาจำกัด
ทุกคนเป็น “นางฟ้า” ได้
ความดีได้เกิดขึ้น
และงอกงามในจิตใจผู้คน
“นางฟ้าชุมชน”
ไม่เพียงเยียวยาผู้ป่วยแผลกดทับ
แต่ยังเยียวยาหัวใจ
ของผมเองด้วย ทำให้ผมรู้สึกถึง
ความเป็นมนุษย์ที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น
แน่นอนในฐานะมนุษย์คนหนึ่ง

”

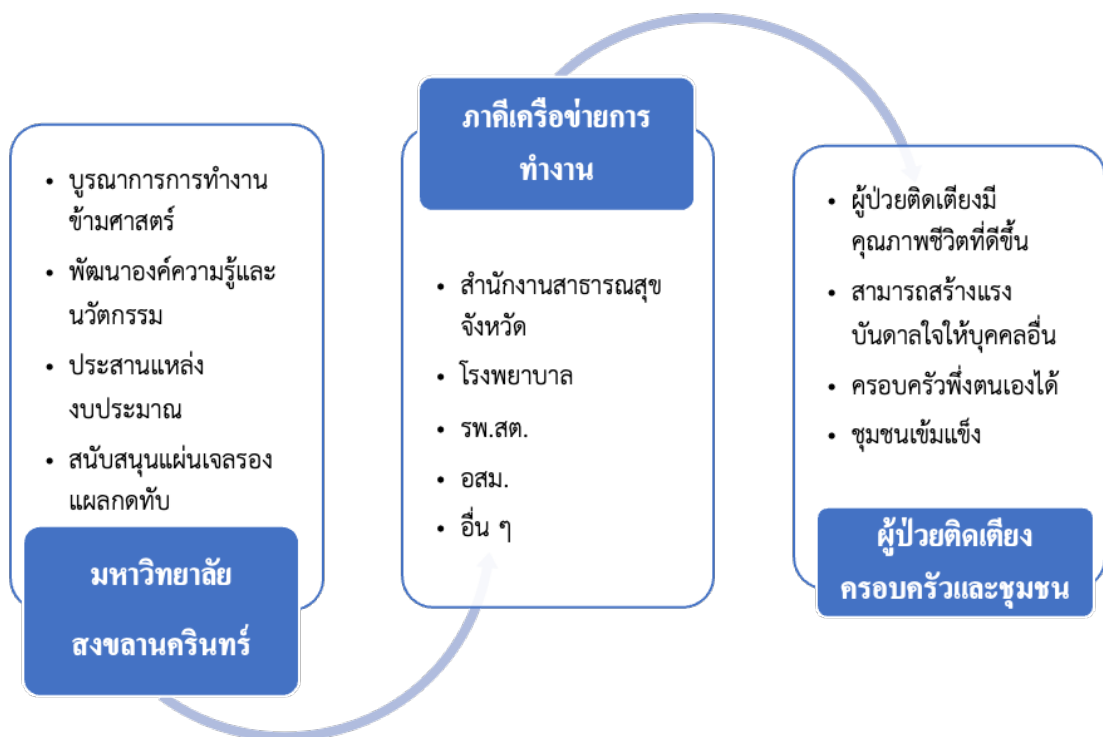
ก้าวต่อไปของนางฟ้าชุมชน

ผศ.ดร.บุญธรรม นิธิอุทัย อดีตหัวหน้าภาควิชาเทคโนโลยียางและพอลิเมอร์และอดีตคณบดีคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี นอกจากมอบเงินสนับสนุนโครงการนางฟ้าชุมชนจำนวน 100,000 บาท แล้วท่านยังร่วมกับ ผศ.สุนิดา อรรถอนุชิต ได้วิจัยและพัฒนาต่อยอดเพื่อผลิตนวัตกรรมเบาะยางธรรมชาติสำหรับผู้ป่วยแผลกดทับ ที่นอกจากจะตอบโจทย์กรณีผู้ป่วยมีแผลกดทับมากกว่า 3 แผลซึ่งเป็นข้อจำกัดของเจลนวัตกรรมแล้ว ยังเป็นการผลิตนวัตกรรมตามค่าดัชนีมวลกาย (Body Mass Index : BMI) เฉพาะตัวของผู้ป่วยติดเตียงอีกด้วย

ผลงานของเบาะยางธรรมชาติป้องกันแผลกดทับนี้ได้รับจดสิทธิบัตรใน 8 ประเทศ นอกจากนั้นสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา กระทรวงสาธารณสุข ได้ออกหนังสือรับรองการเป็นเครื่องมือแพทย์ของผลิตภัณฑ์ที่นอนป้องกันแผลกดทับ นั้นจากนั้น ผศ.ดร.บุญธรรม นิธิอุทัย ได้มอบเบาะป้องกันแผลกดทับดังกล่าวให้ผู้ป่วยแผลกดทับและผู้ป่วยติดเตียงในนามโครงการนางฟ้าชุมชนแต่ด้วยทุนทรัพย์ส่วนตัว ตั้งแต่กลางปี พ.ศ. 2562 จนถึงปัจจุบันมากกว่า 650 ชิ้น

แม้ว่าโครงการนางฟ้าชุมชนจะดำเนินการมาแล้วหลายปี แต่คณะทำงานโครงการก็ยังคงมีความมุ่งมั่นที่จะดำเนินโครงการอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากในพื้นที่ยังคงมีผู้ป่วยติดเตียงที่ยากไร้และมีข้อจำกัดหลายประการในการเข้าถึงระบบบริการสุขภาพที่พึงได้รับ นางฟ้าชุมชนจึงยังคงทำหน้าที่เป็นกลไกหนึ่งที่จะช่วย

อุดช่องว่างเหล่านี้ เพื่อให้ผู้ป่วยติดเตียงได้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ส่งต่อแรงบันดาลใจให้กับบุคคลอื่น และที่สำคัญเมื่อผู้ป่วยได้ลุกขึ้นมาใช้ชีวิตได้ตามปกติ สามารถประกอบอาชีพได้ก็ส่งผลโดยตรงให้ครอบครัวพึ่งตนเองได้ และท้ายที่สุดก็ช่วยให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง โดยก้าวต่อไปของการดำเนินโครงการนางฟ้าชุมชน ยังคงดำเนินงานผ่านมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ใน 4 บทบาทสำคัญคือ บูรณาการการทำงานข้ามศาสตร์ พัฒนาองค์ความรู้และนวัตกรรม ประสานแหล่งงบประมาณ และสนับสนุนแผ่นเจลรองแผลกดทับ และยังคงทำงานในลักษณะของการประสานเครือข่าย ประกอบด้วย สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด โรงพยาบาลประจำจังหวัดและอำเภอ รพ.สต. อสม. และภาคีเครือข่ายอื่น ๆ ดังภาพ

ภาพ 4 การดำเนินโครงการนางฟ้าชุมชน มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ กับการประสานงานร่วมกับภาคีเครือข่าย
ที่มา: ผู้เขียน

นายแพทย์อรรถ รอกา ผู้อำนวยการโรงพยาบาลทุ่งยางแดง จังหวัดปัตตานี หนึ่งในทีมผู้ก่อตั้งโครงการนางฟ้าชุมชน กล่าวว่า “ในฐานะแพทย์และจิตอาสาของโครงการนางฟ้าชุมชน การได้มีส่วนร่วมให้ความช่วยเหลือและดูแลผู้ป่วยในชุมชนทำให้รู้สึกว่ามีคุณค่าและเป็นส่วนหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงที่ดีในชีวิตของผู้อื่น ช่วยเติมเต็มความรู้สึกรับรู้ของการเป็นแพทย์ที่ไม่ได้จำกัดอยู่แค่ในห้องตรวจหรือโรงพยาบาล แต่ยังขยายไปถึงการเป็นผู้ให้และผู้ร่วมสร้างสุขภาพที่ดีให้กับชุมชน ทุกครั้งที่ได้ช่วยเหลือผู้ป่วยให้มีสุขภาพที่ดีขึ้น ความรู้สึกที่ได้กลับมาคือความอบอุ่นและความพึงพอใจที่ไม่สามารถหาได้จากที่อื่น นวัตกรรมเจลลดแรงกดทับ เป็นสิ่งพิเศษมากแล้ว แต่สิ่งที่ดีกว่าจากโครงการนี้คือ โครงการนี้เป็นเหมือนกระจุกสะทอนให้เห็นถึงความสำคัญของการให้การแบ่งปัน และการเชื่อมต่อกับผู้คนงานดูแลแผลอาจเป็นหน้าที่ของคุณหมอ และพยาบาล แต่การแบ่งปัน “คุณภาพชีวิต” ที่ดีขึ้น ไม่มีขอบเขตวิชาชีพมาจำกัด ทุกคนเป็น “นางฟ้า” ได้ ความดีได้เกิดขึ้น และงอกงามในจิตใจผู้คน “นางฟ้าชุมชน” ไม่เพียงเยียวยาผู้ป่วยแผลกดทับ แต่ยังเยียวยาหัวใจของผองเราด้วย ทำให้ผมรู้สึกถึงความเป็นมนุษย์ที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น แน่นนอนในฐานะมนุษย์คนหนึ่ง”

ผศ.สุนิดา อรรถอนุนิต คณะพยาบาลศาสตร์ วิทยาเขตปัตตานี อีกหนึ่งในคณะกรรมการโครงการ PSU4SE ปัจจุบัน กล่าวว่า “ความหวัง แม้ไม่เห็นแต่มีอยู่จริง” คำนี้ น่าจะเหมาะกับการทำงานในโครงการนางฟ้าชุมชน โดยส่วนตัวมองว่าไม่ใช่เป็นการเพิ่มงาน หากเป็นการบูรณาการศาสตร์และศิลปลงไปในวิชาชีพการพยาบาล ทำให้งานธรรมดา ๆ เช่น การเยี่ยมบ้าน ประเมินภาวะสุขภาพ ให้คำแนะนำในการดูแลสุขภาพ จะไม่ได้จบเพียงเท่านั้น ทุกชีวิตมีความหวัง และรอคอยใครบางคน

ยื่นมือมาช่วยเหลือเยียวยาจิตใจที่อ่อนล้าเสมอ นางฟ้าชุมชนมีความรู้ด้านสุขภาพ และมีเครือข่ายที่สร้างสรรค์นวัตกรรมที่ตอบสนองความต้องการของคนไข้ เมื่อคนอยากทำกับคนอยากช่วยมาเจอกันมากกว่าการได้งาน คนไข้ของเรามีความหวังว่าจะหายจากแผลกดทับและมีคุณภาพชีวิตที่ดีได้ดังเดิม”

จึงอาจกล่าวได้ว่า “นางฟ้าชุมชน” มีความหมายในทุกมิติ ทั้งต่อผู้บริจาคเงินที่จะเป็นเสมือนมือบั่นในการสนับสนุนให้โครงการนี้ดำรงการดำเนินโครงการมาอย่างต่อเนื่อง ทั้งต่อองค์กรที่มุ่งมั่นในการที่จะปรับปรุงเพื่อลดข้อจำกัดต่าง ๆ ตามคำแนะนำของผู้มีส่วนร่วมในการใช้เจลลดแรงกดทับ ทั้งต่อผู้ป่วยแผลกดทับเองที่ได้รับอานิสงส์อย่างเต็มเปี่ยมจากโครงการนี้และสุดท้าย คือการเป็นเสมือนการประพรมน้ำหยดเล็ก ๆ ลงบนหัวใจอันแห้งผากของแพทย์และพยาบาลผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ผู้ซึ่งเป็น “นางฟ้า” มีหน้าที่ในการนมิตความดีงามอันประเสริฐให้เกิดขึ้นแก่ “ชุมชน” ต่าง ๆ ดังที่นายแพทย์สุวัฒน์ วิริยพงษ์สุกิจ กล่าวว่า “คุณค่าของแผ่นเจล คงไม่ใช่เฉพาะได้ประโยชน์กับผู้ป่วยเท่านั้น สิ่งที่มีมากกว่านั้นคือการที่เห็นทุกองคาพยพในสังคม ช่วยกันทำในสิ่งที่ตัวเองถนัด ในการดูแลชีวิตผู้คนด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์”

จากเคสแรกในปีพ.ศ. 2558 ก่อนการเป็นโครงการอย่างเป็นทางการ จนถึงปีพ.ศ. 2567 นี้ มีผู้ได้รับการดูแลช่วยเหลือโดย นางฟ้าชุมชน มากกว่า 1,000 ราย และสิ่งที่นำมาซึ่งความภาคภูมิใจของโครงการก็คือการได้เข้าร่วม International conference หัวข้อ The International Symposium Community Social Responsibility (i-CSR2023) เมื่อวันอังคารที่ 7 พฤศจิกายน พ.ศ. 2566 ซึ่งมหาวิทยาลัย UiTM Perlis เป็นเจ้าภาพ โดย project ในการ conference ในครั้งนั้น เจ้าภาพได้คัดเลือกให้โครงการนางฟ้า

ชุมชน นำเสนอเป็นโครงการที่ 2 ซึ่งหมายความว่า เป็นหัวข้อที่น่าสนใจเป็นลำดับ 2 จากหัวข้อทั้งหมด ประมาณ 100 หัวข้อที่มีการนำเสนอในครั้งนั้น

ณ ปัจจุบัน นางฟ้าชุมชนจึงเป็นโครงการที่ขยาย เครือข่ายการช่วยเหลือ อย่างครอบคลุมไปยังผู้ป่วย

ที่เป็นแผลกดทับทั้งในและต่างประเทศ และจะเป็น โครงการที่ยั่งยืนตลอดไป

และนี่คือ Angel Journey : เส้นทางนางฟ้าชุมชน จากวันนั้นสู่วันนี้ ●

กิตติกรรมประกาศ

ผศ.ดร.บุญธรรม นิธิอุทัย อดีตหัวหน้าภาควิชาเทคโนโลยียางและพอลิเมอร์และอดีตคณบดีคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานี

ผศ.ดร. ณัฐพงศ์ นิธิอุทัย สาขาวิชาเทคโนโลยียางและพอลิเมอร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานี

ผศ. ดร.ชีตีไชยยะห์ สายาวรี สาขาวิชาเทคโนโลยียางและพอลิเมอร์ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัย สงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานี

ผศ.สุนิดา อรรถอนุชิต คณะพยาบาลศาสตร์วิทยาเขตปัตตานี มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตปัตตานี

นายแพทย์สุวัฒน์ วิริยะพงษ์สุกิจ ผู้อำนวยการโรงพยาบาลสมเด็จพระบรมราชินีนาถ ณ อำเภอหนองวี จังหวัดสงขลา

นายแพทย์อรรถ รัชดา ผู้อำนวยการโรงพยาบาลทุ่งยางแดง จังหวัดปัตตานี

นางจินดา เกียรติศักดิ์โสภณ อดีตหัวหน้าพยาบาลเชี่ยวชาญ รองผู้อำนวยการฝ่ายการพยาบาลโรงพยาบาลปัตตานี

นางสุนันท์ เพชรจินดา พยาบาลกลุ่มเยี่ยมบ้าน โรงพยาบาลสมเด็จพระบรมราชินีนาถ ณ อำเภอหนองวี จังหวัดสงขลา

บรรณานุกรม

ชนวิสูตร ชงโคสันติสุข. (2560). ศักยภาพของชุมชนในการดูแลผู้ป่วยติดเตียง เขตพื้นที่อำเภอวัง จังหวัดลำปาง.

วารสารวิชาการสุขภาพภาคเหนือ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนครลำปาง, 4(1)42-56.

คณะทำงานโครงการนางฟ้าชุมชน. (2561). เอกสารรายละเอียดการดำเนินโครงการนางฟ้าชุมชน. คณะทำงานโครงการนางฟ้าชุมชน.

คณะทำงานโครงการนางฟ้าชุมชน. (2562). เอกสารการนำเสนอผลการดำเนินงาน. คณะทำงานโครงการนางฟ้าชุมชน.

ไทยพีบีเอส. (2560, 14 พฤษภาคม). แล้วยังได้: นางฟ้าชุมชน (14 พ.ค. 60). [YouTube]. <https://www.youtube.com/watch?v=gM-bmYclTxg>

นางฟ้าชุมชน. (2566, 28 มีนาคม). ส่งมอบเจตนารมณ์ในกิจกรรม 55 ปี 55 แผ่นแกล้งพยาบาลยะลา. [รูปภาพ] [สถานะอัปเดต]. Facebook. <https://www.facebook.com/AngelCarePSU>

เลขา เกลียงเกลา. (2560). “นางฟ้าชุมชน” แห่งโรงพยาบาลเทพา พลิกชีวิตใหม่ให้ผู้ป่วยติดเตียง. สืบค้นเมื่อ 2 กุมภาพันธ์ 2567, สืบค้นจาก <https://www.isranews.org/content-page/item/54001-angle.html>

อัญชลี ปัญญาดี, หทัยรัตน์ พงษ์ศิริแสน, สุทธิณี ลิขิตหล่อ และ หัสยาพร อินทยศ (2564). การถอดบทเรียน การดูแลผู้ป่วยติดเตียงที่มีภาวะแทรกซ้อนจากแผลกดทับระดับ 3-4 และไม่มีผู้ดูแล. วารสารสาธารณสุขเพื่อการพัฒนา, 1(1), 63-75.